

Beschavingen komen en gaan

Door Jippe Witteveen, 28 december 2024

Beschavingen komen en gaan. Ze zijn als het eb en vloed van de geschiedenis. Dit realiseerde ik me sterk terwijl ik door het westen van Turkije fietste. Op een gegeven moment kwam ik bijna elke dag wel ruïnes van een of andere antieke stad tegen. Toen de Romeinen hier voet aan wal zetten, bestond een stad als Troje al een paar duizend jaar. In West Europa leefde men ondertussen nog in plaggenhutten.

We zijn de afgelopen decennia gewend geraakt aan de prominentie van de Westerse beschaving in de wereld. Zeker na de val van het communisme kwam het hoogwater van de Westerse beschaving in een stroomversnelling. De wereld werd geglobaliseerd naar Westers model. Kapitalisme bracht welvaart en steeds meer landen werden democratisch. Was dit dan toch het ‘einde van de geschiedenis?’

Nou, nee. Inmiddels staan de dijken op springen door de springtij. Als we onze ogen sluiten en het huidige systeem op volle toeren door laten draaien, dan zullen de dijken vroeg of laat op spectaculaire wijze breken. Het grote geld komt steeds meer op de grote hoop van een paar machtige bedrijven, terwijl bestaanszekerheid een groeiend thema wordt onder een groot deel van de bevolking. Door de groeiende macht van multinationals komt de democratie onder druk te staan. Klimaatverandering vreet aan het fundament: de aarde, de natuur. De mens, als deel van de natuur, snijdt zichzelf hiermee in de vingers.

Fietsend door de Westelijke Balkan werd ik een beetje verdrietig van de schrikbarende hoeveelheid afval langs de weg. Het illustreert de losse eindjes van ons economische systeem. Het feit dat het vuil in Nederland niet zó zichtbaar rondzwerft, betekent niet dat het er niet is. Ook wij kopen per onsje vlees(vervanger) een plastic bakje dat rechtstreeks in de prullenbak gaat. Het punt is: door een gebrek aan schaarste en een overvloed aan goedkope producten lijkt alles vervangbaar, maar dit werkt zowel uitputtend als vervuilend. Op termijn is dit onmogelijk vol te houden. Hetzelfde geldt voor het idee van ‘eeuwige groei,’ waarop ons economische systeem gebaseerd is.

Als we ons best doen dan zullen de dijken het houden en ebt het tij langzaam weer weg. We hebben namelijk geluk: veel van de factoren die onze beschaving onder druk zetten zijn te herleiden tot één ding. Namelijk, het economische systeem. De politiek mag hier best wat meer sturing in geven. In de vrije markt worden bedrijven geleid door economische prikkels. Op zichzelf is hier niks mis mee, maar te vaak gaan deze economische belangen in tegen het algemene belang. Verduurzaming moet de focus worden. Economische groei mag, mits dat principe behouden wordt.

Als de vrije markt z'n vrije gang mag blijven gaan dan wint het eigenbelang van sommigen en verliest het algemene belang van de rest. Als we op de huidige manier doorgaan, dan behoort onze beschaving wellicht eerder vroeger dan later tot de geschiedenis. De aarde bloeit dan wel weer op en na verloop van tijd ontpopt zich een nieuwe beschaving. Hopelijk weet die beschaving wél in harmonie met zijn leefomgeving te leven.